

Don Manuel Aznar, cronista de Franco

Ell va narrar la història militar de La Cruzada i va defensar el règim franquista allà on calgués. Manuel Aznar Zubigary, l'avi de José M. Aznar, fou un excel·lent periodista i un home de consens. Ara recollim algunes de les seves exegesis de l'àguila i les fletxes.

Don Manuel Aznar Zubigary. Fins el passat dia 3 de març matèria reservada per als historiadors. Periodista, polític i diplomàtic espanyol nascut a Etxalar, regne de Navarra, el 18 de novembre de 1894 i traspasat a Madrid el 10 de novembre de 1975. Des de les últimes eleccions, una veta fresca i franquista que no serà desaproveitada pels taurons de l'oposició: José María Aznar, el seu nét, xicot que opositava i no es ficava en política, serà finalment president del govern. És l'oportunitat perfecta perquè els sociòlegs afeccionats descobreixin que aquell que ha arribat al cim del poder polític és el descendent d'un home format en l'ortodòxia dictatorial ja que —qui no ho sap a hores d'ara?— Manuel Aznar era un sequaç il·lustre del *Generalísimo* Francisco Franco Bahamonde a qui va servir fins a l'últim alè. Era així, certament, però la biografia d'aquest lleial servidor no és justament la d'un llepaculs arribista: Manuel Aznar cobreix amb suficiència una etapa llarga i atzarosa del periodisme ibèric durant la qual assoleix tots els estatus imaginables: entre el jove director d'*El Sol*, antecedent krausista d'*El País* actual, i el futur president honorari de l'Agència Efe podeu traçar el rastre de tota una generació de periodistes, els primers que van ser brillants, van semblar lliures i van fer-se europeïstes. Addictes a la Institución Libre de Enseñanza o propers a l'Acció Catalana, tots combregaven amb la regeneració nacional —catalana o espanyola—,

anaven a l'hora de París i procuraven fer les coses *a la moderna*. La tríade Gaziel & Xammar & Pla, diferències a banda, representava aquest esperit del segle en les redaccions de Barcelona. Manuel Aznar, rodamón i poliglòt, en podia ser un altre exemple. Tant a Cuba, durant els anys vint, vinculat al *Diario de la Marina*, teixint lligams d'hispanitat cultural, com en la seva etapa posterior a la direcció

Manuel Aznar era un sequaç il·lustre del Generalísimo, a qui va servir fins a l'últim alè. Però la seva biografia no és la d'un llepaculs arribista.

d'*El Sol* ja durant la II República quan el diari, fundat per Nicolás María Ugoiti, el 17 de novembre de 1917, havia canviat aquell rumb radical-socialista que tant empenyava els triomfadors de La Cruzada. I és que *El Sol* era la quinta essència del mal intel·lectual, allà on s'ajuntaven tots els enemics de Menéndez y Pelayo, tots els "*Castillejo, Fernando de los Ríos, Alvarez del Vayo, Araquistáin, Zugazagoitia, Rovira i Virgili...* [...] en compañía de algunos revolucionarios hoy arrepentidos". Penedit

i conservadors, com Manuel Aznar, eren recordats en llibres-exorcismes dels quaranta com *Una poderosa fuerza secreta. La Institución Libre de Enseñanza*. (Editorial Española, SA. Sant Sebastià, 1940), però el fet és que aquell periodista catòlic tenia l'expedient net.

A favor dels insurrectes. En la dècada dels trenta Manuel Aznar no solament va fer lliga amb gentussa lletrada —Antonio Machado o Juan Ramón Jiménez—, sinó que va pertànyer als republicans conservadors i va dirigir la campanya electoral d'aquest partit coalitzat en la CEDA (Confederación Española de Derechas Autónomas). Quan les coses van arribar al punt de no retorn, el 18 de juliol de 1936, ell no va tenir dubtes existencials. Tot el que podia donar de si una ploma de prestigi, ho va posar al servei de la insurrecció com a cronista-comentariista per a influents mitjans de Llatinoamèrica. A cara descoberta: "*No ocultaré —sería desleal hacerlo— que mi entusiasmo, mi fervor de español y todas mi esperanzas nacionales se hallan vinculadas a la causa del heroísmo y la victoria del general Franco*", escrivia en la seva primera crònica a *La Nación* de Buenos Aires, el 17 de maig de 1937, on agregava tot seguit allò que la guerra havia de ser. "*Acepte el mundo esta afirmación incontrovertible: los rojos no pueden ganar la guerra. Nuestra espantosa lucha durará más o menos, será corta o larga —probablemente*

larga-, pero los rojos no pueden triunfar". En el futur Manuel Aznar presagiava, des de les pàgines de La Nación, "un Rey tradicional y popular" que duria amb ell aquell "momento redentor" pel qual la monarquia passaria a significar "la paz, la reconciliación nacional, las libertades interiores y la libertad exterior. O sea la plena y decisiva superación de todos los motivos que engendraron y desencadenaron esta espantosa guerra civil de España."

La història es repeteix. La solemne apel·lació al rei que José María Aznar va fer la nit de les eleccions davant dels seguidors levítics del carrer de Gènova ressona talment com l'hauria escrita el seu avi, que no va ser mai, i convé indicar-ho, falangista *tout court*. Malgrat les floretes conceptuals a José Antonio, Manuel Aznar pertanyia a tot un altre *entourage* que ell mateix definia en la introducció a la seva obra cimera-monumental, *Historia militar de la guerra de España (1936-1939) Ilustrada con fotografías y croquis de la campaña*. (Ediciones Idea, SA. Madrid 1940), aquest "Partido de Acción

Popular, dirigido por el abogado y parlamentario Don José María Gil Robles, jefe de una gran porción del pueblo español, que entendía necesario y útil el ensayo de una República moderada, con obispos y aristócratas, y repudiaba por principio la guerra civil y la revolución nacional, mientras dentro de los criterios de transacción legalista pudiera abrirse el menor resquicio a la esperanza de convivir en medio de aquel mundo demencial que era la España de 1935 y de 1936, en el seno de aquella nave de locos que había llegado a ser nuestro país". Allò que uneix l'esmunyedís Manuel Aznar en aquesta aposta a tot o res que fou la rebel·lió contra la segona república fou la idea que "este Alzamiento de 1936 se diferencia de todos los anteriores en que el Ejército nacional exigió del patriotismo español una declaración tácita que las armas no representaban a una clase ni a una casta, sino que por designio de la Historia, eran la encarnación popular más profunda de nuestro país, y en suma, el pueblo mismo organizado en rigurosas formaciones. Este fue el sentido que tuvo aquel innumerable movilización

de millares y millares de españoles jóvenes y viejos que [...] interpretaron en su justa razón el valor del uniforme de nuestros soldados."

Prosa nacional, escrita a raig, que conclou allà on toca: "No ofrecía la realidad otra salida que la de batirse por la salvación de una Patria, de una sociedad y de una cultura. El Comunismo planteó ante los españoles un dilema impecable: o morir, o matar..." Sentència poc original perquè era la mateixa sintonia que podeu escoltar en qualsevol pamflet dels conversos a l'estil, per exemple, del que gastava Felipe Bertran Güell a *Rutas de la victoria*; "ensayo histórico" publicat el 1939 per la Librería Farré y Asensio de Barcelona en què aquest xicot de bona família planteja els mateixos criteris que van portar la Lliga Regionalista a donar el *placet* final a l'Alzamiento Nacional. "Nuestra lucha tuvo desde el primer instante el claro sentido de un combate profundo entre la civilización y la demagogia. La tarea iba a ser ruda, el camino largo, el esfuerzo agotador. Es en efecto -dice el autor de 'La rebelión de las masas'- muy difícil salvar una civilización cuando le ha llegado la hora de

Manuel Aznar va desenvolupar diverses tasques diplomàtiques. La lleialtat a Franco va ser la seva bandera.

ARXIU

Franco amb els generals Aranda i Moscardó i altres membres de l'estat major. L'obra de Manuel Aznar *A report on Spain* prodiga sobre els defensors de l'Alcázar de Toledo.

*caer bajo el poder de los demagogos". En aquesta obra necessària per reconèixer el geni militar del general Franco que és *Historia militar de la Guerra de España*, Manuel Aznar, que dedica el llibre "a mis hijos Manuel, Javier y José María, combatientes de España", es planteja igualment la necessitat ineludible, fins i tot desagradable de tot el que va succeir: "El General Franco -¿Quién lo duda?- hubiera deseado que los males de España pudieran remediarse sin apelaciones a la sangre, al sufrimiento y a la inevitable destrucción que es compañera normal de una guerra. La contemplación de una España encendida en sangrientas luchas civiles le acongojaba en su patriotismo. No le infundían temor los combates, ni podía sentir escrúpulos ante el sacrificio quien desde la primera mocedad sonrió en medio de las balas. Pero ¿Y España? Por España precisamente, como hombre de exquisita prudencia y de elevada moral, cumplió aquel trámite (...) en escribir un inolvidable documento profético al Ministerio de la Guerra del Frente Popular. Por España rompió, al fin, desengañado de todos los demás medios y remedios, con el Gobierno republicano, instrumento del comunismo; y precisamente porque estas eran y son, entre otras, las características de la personalidad de Franco, su alzamiento personal difundió en toda España una fe completa, y en el Ejército dio, además, la seguridad del triunfo, la certidumbre de que, nuevamente, las armas españolas,*

A la dreta, Manuel Aznar, durant la presentació de credencials diplomàtiques a Perú l'any 1952. La querrela sobre el llegat Cambó va provocar la seva renúncia dos anys després.

*habían acertado al elegir una determinada línea de reacción moral". En aquesta *reacción moral* es clausura mitja vida del periodista Manuel Aznar. No deixarà mai de ser periodista, però tampoc s'oblidarà de ser propagandista. En la seva *Historia militar de la guerra de España* hi ha tota l'eficàcia narrativa que li va reportar el Premio Francisco Franco "por su valiosa colaboración como cronista militar de la campana", però també en la seva faceta de traductor Manuel Aznar va donar una petita peça de col·lecció. *La clase dirigente*, apologia del feixisme italià escrita per Roberto Cantalupo. Un llibre propi, *La España de hoy*, recopilació d'articles i cròniques completa aquest cicle d'exaltacions patriòtiques que Aznar barreja amb tasques periodístiques pures a l'estil de les cròniques viscudes en directe des de Bordeus el juny de 1940, en les quals relata la caiguda i ocupació de França amb l'emoció fatalista de tot afrancesat i les insuperables dosis d'ambigüitat mediàtica d'un professional que aconsegueix exaltar alhora la claudicació de Pétain i la insubordinació de De Gaulle.*

Lleialtat sense fissures. Manuel Aznar va conservar sempre una ploma pulcra -"periodisme d'abans de la guerra", en dirien avui, al servei dels interessos generals d'Espanya. Allò que el diferenciava d'alguns furibunds servidors de Franco és que, pas-

ARXIU / EFE

sada l'exaltació morbosa de la Gran Confrontació, va saber exposar la part del diable en un estil, irònic i contingut, que practicava també en la vida professional tal com va succeir en la seva entrada a *La Vanguardia*, el 1960, per substituir aquell gos de presa d'en Galinsoga. Aznar ja havia comandat *La Vanguardia* en aquell interregne de sis mesos posteriors a l'ocupació de Barcelona, amb Josep Pla de sots-director, i era després de l'escàndol una garantia de *conllevaria* i *savoir faire*. Sense ser ni molt ni poc oberaturista, opusdeista, *desarrollista* o porciolista, però sí una mica liberal, el director Aznar va restaurar *La Vanguardia española* al cor de la societat civil sense necessitat d'abandonar la seva lleialtat a la causa. Simplement, no tenia fel. Tan bé va encaixar Aznar en l'ambient barceloní, que tot i deixar el càrrec en dos anys, va ser fins la seva mort membre del consell de direcció de *La Vanguardia*, currículum al qual caldria afegir la medalla d'or de la ciutat el 1963, la inauguració de l'escola de Periodisme de l'Església, l'octubre de 1967, i la concessió, deu anys després, del premi Gacela del qual aquest cronista confessa que no té cap referència.

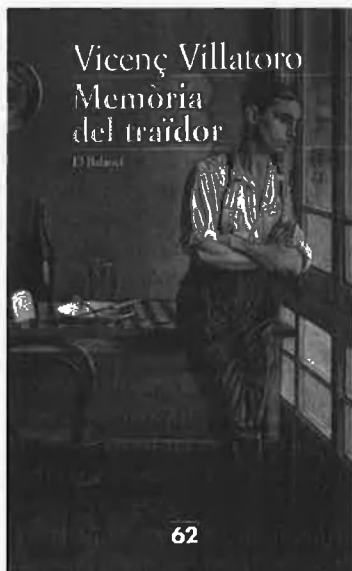
Periodisme a banda, aquest home cabal va flirtejar permanentment amb la diplomàcia. El 1945 va iniciar-se com a diplomàtic amb el seu nomenament de ministre plenipotenciari a l'ambaixada de Washington, en la qual el 1947 passaria a ser conseller. Al cap de poc temps seria nomenat ambaixador a la República Dominicana i l'abril de 1952 passava a l'ambaixada de Buenos Aires, etapa en la qual va haver de resoldre tota la querrela legal sobre el llegat Cambó que els governs d'Argentina i Espanya es disputaven des de la mort del financer set anys abans, un *imbroglio* desmesurat que va provocar la seva renúncia dos anys després, havent influït decisivament en el retorn de la col·lecció d'art al Museu d'Art de Catalunya i al Museo del Prado.

Manuel Aznar no havia de tornar als afers exteriors fins el 1964,

EDICIONS 62 EMPÚRIES

Jordi Coca
DIES MERAVELLOSOS
La novel·la de la transició.
Premi Ciutat de Palma de
novel·la 1995.

Vicenç Villatoro
MEMÒRIA DEL TRAÏDOR
Una visió inèdita de l'holocaust;
una reflexió sobre la figura del
traïdor.

Jesús Mestre i Godes
ELS TEMPLERS
De l'autor d'*Els càtars* i del
Viatge al país dels càtars.

Daniel Pennac
EL SENYOR MALAUSSÈNE
Una visió trepidant i no
resignada sobre el futur de les
nostres ciutats.

Manuel Guerrero
**J. V. FOIX, INVESTIGADOR
EN POESIA**
La biografia més completa
—amb molts inèdits— de
J. V. Foix.

Jostein Gaarder
EL MÓN DE SOFIA
14^a ed. catalana. El llibre més
venut a tot el món... i a
Catalunya.

quan va ser nomenat ambaixador al Marroc, per convertir-se dos anys després en delegat permanent a l'ONU, on no s'oblidaria mai d'exigir la sobirania sobre Gibraltar. Gràcies a tots aquells contactes d'alt nivell, i un cop retirat del càrrec, Don Manuel Aznar en faria les seves *tournées* per països amics, sempre àrabs. I visites de compliment a personatges notables, com el president-dictador del Paraguai, Alfredo Stroessner, o actes de ritual com l'encapçalament de la delegació espanyola al Congrés Eucarístic Internacional de Bogotà.

Tota una vida. Així fou la vida serena i reposada d'aquell periodista de raça. I no la va canviar per més *contubernios* que s'organitzessin contra Franco. Una fàcil comprovació d'aquesta constància i fidelitat a l'Home-que-havia-salvat-Espanya la trobem el 1957, 21 anys després de l'inici de la *cruzada* en el fulletó "El Alcázar no se rinde o Réplica a unas páginas del libro titulado 'El yugo y las fechas' del escritor norteamericano Herbert L. Matthews",

José María Gil Robles fa un discurs en un acte electoral de la CEDA. Aquest parlamentari fou un altre dels referents polítics d'Aznar.

cronista del *New York Times* que s'havia fet la guerra al cantó republicà i a la brigada Lincoln i que segons Manuel Aznar "nos declaró su hostilidad en julio del año 1936 y la mantiene sin desaliento—escribía dos décadas después— como si ahora mismo estuvieran ardiendo en combate las orillas del Ebro", estat d'excitació permanent que Aznar sap perdonar-li. "Así es mi amigo Matthews: fanático culto, letrado de hierro; de una concepción intransigente realmente conmovedora. ¡Qué seguro está de ciertas cosas humanas! Es para tenerle envidia. Trata de imponer los principios de su escuela, y tan convencido está de su absoluta veracidad como si le llegaran importados de algún Sinaí moderno. Cuantas muertes puedan ocurrir para implantar esos principios, o los sistemas que de ellos se derivan y para "hacer feliz" a la humanidad, le parecen justificados. Como a Calvino. Este anacrónico amigo, cuando tiene, además, la suerte de poseer positivos dones de elegancia, buenas maneras y honesta voluntad, resulta en 1957 un ejemplar de gran interés. Pero ¡Dios nos libre de sus ideas! Su impasibilidad, de tipo intelectual y culto, ante la sangre es terrible. En su libro cree uno leer constantemente entre líneas: 'venga otro millón de muertos para que mis ideas triunfen en España'."

Aquest retrat, aplicable a tants companys de viatge del PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya), avança el contingut del pamflet, una minuciosa exposició dels errors i omissions que *The Yoke and the arrows. A report on Spain* prodiga sobre els defensors de l'Alcázar de Toledo, el coronel Moscardó i el seu fill, que es va fer matar per l'honor d'un pare que no es rendia. Cal dir-ho, investit de proves més rigoroses que les del nord-americà inquiet, Aznar subratlla el mite de l'invencible Alcázar i acaba preguntant-se "¿Cómo no se les ha quebrado la pluma antes de escribir una páginas que sea cual sea la intención, han de ser entendidas, en último término, como una agresión a los defensores

del Alcázar, que es tanto como decir contra el honor, la bravura, la buena fama y el anhelo de libertad de nuestro Ejército y de todo el pueblo español?" Preguntes, conclusions i posicionaments explícits. Poc més cal afegir-hi. Ell no enganyava ningú. El 10 de novembre de 1975 expirava de vell Manuel Aznar, només deu dies abans que el general Franco, l'amig que li havia imposat la medalla de l'Orden de Carlos III dos anys abans i aquell niu de progrés i esquerranistes que era l'Enciclopèdia Espasa—hi havia fins i tot Josep Lluís Pedragosa!— li dedicava un epítet gairebé nostàlgic: "Republicano conservador hasta comienzos de la guerra civil española, se había granjeado a partir de 1939 la confianza del régimen franquista, que así contó con un profesional excelente, libre de sospechas, condición sin duda inseparable de lo que fue su ulterior carrera diplomática y periodística. Atrás quedaba el joven que en 1917 había batallado, junto a Ortega y Gasset, por la causa del 'resurgimiento nacional'."

La biografia d'aquest navarrès liberal va quedar estroncada per l'oripell franquista, però els reduccionistes poden estalviar-se el joja-t'ho-deia. Manuel Aznar era bastant més que un fidel servidor, ell era també aquell astre fulgurant del periodisme espanyol a qui George Clemenceau va invertir personalment cavaller de la Legió d'Honor per la seva cobertura de la Primera Guerra Mundial, aquell *civilized man* que va ser un home-pont per mantenir-se íntegre en els límits d'un règim sense sortida intel·lectual. L'avi d'en José Mari no és l'excepció ni l'estranger: El 1936 ell va fer com els prohoms de la Lliga i els periodistes d'*El Matí*. Jugar-s'ho tot a la carta de l'Ordre.

La diferència és que Don Manuel Aznar, tan tossut com el seu nét, no va oblidar-se mai que el general Franco era el cavaller blanc que havia salvat Espanya quan ningú no semblava capaç de fer-ho. I per tant va ser-li lleial. *That's all folks!*

Oriol Malló